

Position Paper inzake bescherming van Nederlanders met een ongewenste, maar verplichte tweede (Marokkaanse) nationaliteit.

Laila Ezzeroili

Wat is het probleem?

1. Het ontbreken van keuzevrijheid

Niet alleen voor de eerste en tweede generatie Marokkaanse Nederlanders, maar ook voor de generaties na ons. Dat zijn geen nieuwe Nederlanders, zoals de generaties van mijn ouders en ik, maar geboren Nederlanders.

Nederlanders waarvan ik hoop dat zij wel in democratie, vrijheid en veiligheid in Nederland kunnen leven en dezelfde bescherming genieten als alle andere Nederlanders tegen de inmenging en onderdrukking door buitenlandse staten, in Nederland zelf en elders in de wereld.

Ik heb na mijn achttiende, zodra ik kon, werk gemaakt van het aanvragen van de Nederlandse nationaliteit. De Marokkaanse nationaliteit is me bij geboorte van rechtswege gegeven en mag ik geen afstand van doen, al wil ik het wel.

Ik heb die nationaliteit, die binding aan de Marokkaanse staat en haar discriminerende wetten en corrupte en inhumane praktijken, altijd ervaren als verstikkend, vernederend en onrechtvaardig.

Vervolgens is het ook nog zo dat ik die nationaliteit doorgeef aan mijn kinderen en via hen aan mijn kleinkinderen en achterkleinkinderen, tegen mijn wil. Een juk, een belasting, een knechting die ik gedwongen doorgeef aan de generaties na mij.

Deze discussie speelt al jaren in Nederland. Velen hebben pogingen ondernomen om de Nederlandse wetgeving en het beleid zo aangepast te krijgen dat de invloed van het Marokkaanse nationaliteitsrecht binnen de Nederlandse grenzen beperkt blijft. Dat heeft onder andere geleid tot het schrappen van tweede nationaliteiten uit de Gemeentelijke Basis Administratie.

Wij willen verder gaan, dit dossier voorgoed openbreken en een einde maken aan het doodzwijgen en negeren van dit onderwerp door hen die belang hebben bij het voortduren van de status quo.

Wij willen burgers zijn van Nederland, alleen van Nederland en geen onderdanen en al helemaal geen potentiële doelwitten of instrumenten zijn van buitenlandse (autoritaire) staten.

Uiteraard respecteer je de wetten van een ander land, ook het nationaliteitsrecht, zelfs als die wetten onvrij en discriminerend zijn en de veiligheid en vrijheid bedreigen van vrouwen, ongelovigen, bekeerlingen, LHBTIQA+ers en van kritische stemmen.

Maar, hoe zit het als je eigen burgers, velen tegen hun wil, ook onder die wetten vallen, die in veel gevallen strijdig zijn met je eigen wetten? Welk rechtssysteem, welk nationaliteitsrecht prevaleert dan?

Op dit moment is er in Nederland geen enkelvoudig, sluitend antwoord op die vraag.

In Nederland bestaat geen recht op een dubbele nationaliteit, er geldt namelijk een afstandseis bij het aanvragen van de Nederlandse nationaliteit. Alleen als het herkomstland afstand doet

onmogelijk maakt, wordt een tweede nationaliteit gedoogd. Het Marokkaanse nationaliteitsrecht overruled op dit moment dus de Rijkswet op het Nederlanderschap.

Het Marokkaanse familierecht krijgt ook ruim baan in Nederlandse rechtbanken wanneer op een huwelijksakte of een andere akte Marokkaans recht van toepassing blijkt.

Vrouwenorganisaties (zoals bijvoorbeeld de MVVN) hebben bovendien jaren gestreden om de Mudawannah, het Marokkaans familierecht, vrouwvriendelijker te krijgen. Dat is maar ten dele gelukt. De praktijken waarbij vrouwen verstoten konden worden of dat hen een echtscheiding geweigerd kon worden (huwelijksgevangenschap), met alle praktische en emotionele gevolgen van dien, zien we steeds minder en kunnen aangevochten worden bij de Marokkaanse rechter. Echter, de ongelijkheid tussen man en vrouw, meer specifiek de ondergeschiktheid van de vrouw aan de man ligt nog altijd in de Marokkaanse wet verankerd.

Steeds is dus gepoogd de tekortkomingen en bedreigingen in de Marokkaanse wetgeving waar Nederlandse burgers last van (kunnen) hebben, te minimaliseren, maar daarbij werd de verplichte tweede nationaliteit wel steeds als een onveranderlijk gegeven beschouwd.

2. Discriminerende, bedreigende wetgeving van Marokko.

Marokko is een onvrij, autoritair land zonder functionerende rechtsstaat.

Het is dus geen democratie en al zou in de grondwet staan dat je rechten hebt, dan word je in de praktijk geen recht gedaan. Als burger ben je vogelvrij. Alleen de juiste connecties en geld kunnen je redden van willekeur.

Er is geen vrijheid van meningsuiting. Journalisten en artiesten worden stelselmatig geïntimideerd, opgepakt en vervolgd. Onafhankelijke media worden financieel uitgewrongen en geïntimideerd zodra zij zich te kritisch tonen.

Mensenrechtenactivisten worden opgepakt en zonder eerlijk proces veroordeeld tot soms torenhoge gevangenisstraffen. Er worden aanklachten verzonnen en er wordt gemarteld.

Marokko kent bovendien een scala aan wetten die discriminerend en zelfs ronduit bedreigend zijn voor iedereen die niet man, hetero en moslim is.

De zedelijkheidswetgeving is op islamitische leest geschoeid en wordt veelal misbruikt om dissidente stemmen veroordeeld te krijgen en ze zo via een omweg het zwijgen op te leggen.

Homoseksualiteit is strafbaar, een misdrijf. Net als seks buiten het huwelijk en abortus.

Mannen en vrouwen zijn voor de wet niet gelijk. Dat is geen kwestie van interpretatie van wetten, maar van feitelijke, onbeschaamde ongelijkheid. Het erfrecht en huwelijksrecht laat dat op de meest prangende wijze zien.

Polygamie is toegestaan. Het is voor een Marokkaans Nederlandse man juridisch mogelijk om met vier Marokkaanse of Marokkaans Nederlandse vrouwen in Marokko en/of in Nederland getrouwd te zijn. Marokko administreert dat allemaal netjes voor hem, inclusief de kinderen die uit die huwelijken geboren worden.

Als vrouw heb je na een scheiding slechts een zorgplicht, het gezag ligt volledig bij de vader. Heb je

de pech dat op de huwelijksakte Marokkaans recht van toepassing blijkt, dan ben je niet in gemeenschap van goederen getrouwd en heb je geen gedeelde voogdij, maar word je als vrouw gereduceerd tot niet meer dan verzorger van je kinderen en kun je fluiten naar jouw helft van het opgebouwde vermogen.

Het is belangrijk om hier duidelijk te maken dat vooral kwetsbare, niet-weerbare vrouwen slachtoffer worden van deze voor de vrouwenemancipatie niet-bevorderlijke wetten. Die vrouwen hoor je niet in de media. Er wordt noch met ze gesproken, noch over ze, terwijl elke Marokkaanse Nederlander weet van deze vrouwenonvriendelijke praktijken.

3. Ongewenste buitenlandse inmenging door autoritaire staten en de AVG geldt niet

Wij zijn als onderdaan overgeleverd aan een buitenlandse, autoritaire staat die ons ook op Nederlands grondgebied niet met rust laat.

Anders dan bijvoorbeeld landen als Griekenland en Argentinië, is de Marokkaanse overheid in Nederland alom, hinderlijk aanwezig. Ondertussen blijft Marokko niet alleen de eerste en tweede generatie Nederlanders van Marokkaanse afkomst claimen, maar ook de derde en vierde en alle volgende generaties.

Marokko voert een administratie over ons. Een administratie die ze in elk geval gebruiken om Nederlandse burgers actief te benaderen en waarschijnlijk ook om ze aan de hand van de persoonsgegevens en adresgegevens te onderzoeken en te volgen.

De Algemene Verordening Gegevensbescherming beschermt ons in Nederland en in Europa niet tegen ambassades en consulaten van landen buiten de EU. De Marokkaanse autoriteiten, inclusief de inlichtingendiensten kunnen op basis van die gedwongen nationaliteit vrijelijk gebruik maken van die gegevens om ons te benaderen, te volgen en controleren. Daartoe zijn ze namelijk bevoegd.

In Marokko ben je een Marokkaan die 'verblijft' in het buitenland. Daar hebben ze zelfs een heel ministerie voor opgetuigd om de binding met en vooral de controle over die diaspora te verkrijgen, te behouden en te versterken. Ze organiseren geheel verzorgde zomer- en winterkampen voor jongeren uit Europa en conferenties voor onder andere Europese journalisten en juristen uit Europa. Ze nodigen Europeanen op invloedrijke posities uit voor het jaarlijkse troonfeest en de Hassan II Foundation, medeorganisator van het troonfeest, financiert (op aanvraag) projecten in Europa.

Het Marokkaanse ministerie voor religieuze zaken stuurt in ieder geval elke ramadan een stoet imams naar Europa.

Dit zijn de activiteiten waar ze open over zijn.

Naast het ministerie is er ook het zogenaamde CCME, de (advies)raad voor de Marokkaanse gemeenschap in het buitenland. In feite is het een uitvoerend orgaan en geen adviserend orgaan, dat voortdurend bezig is met toenadering zoeken tot de diaspora, het inlijven van invloedrijke figuren uit die diaspora en het uitvoeren van de Marokkaanse agenda, namelijk het verwerven van macht, invloed en geld in Europa en de wereld.

CCME investeert flink in het aanleggen van netwerken van trouwe onderdanen, die kunnen fungeren als informanten en een positief, maar vals beeld (democratisch, religieus gematigd) van Marokko kunnen uitdragen in Europa.

Het CCME is ook actief in Nederland. Van het financieren van bijeenkomsten met religieuze organisaties, Nederlandse politie en defensie tot boekpresentaties en lezingen op Nederlandse universiteiten. Dat zijn de officiële activiteiten, in Spanje wordt onder andere het CCME verdacht van het aanleggen en de financiering van spionage-netwerken via moskeeën.

Marokkaanse Nederlanders en vooral de jongere generaties, zijn om verschillende redenen, een daarvan is de verharding van het debat over de islam en immigratie, minder weerbaar tegen de pogingen tot verleiding van Marokko. Dat is keer op keer gebleken.

De Marokkaanse overheid spint garen bij gevoelens van uitsluiting, van stigmatisering die leven bij veel Marokkaanse Nederlanders. Marokkaanse statelijke actoren stimuleren die gevoelens dan ook zoveel en wanneer ze maar kunnen. En in Nederland hebben ze vrije toegang tot die jongeren. Die toegang wordt ze verschaft door de oudgedienden en door hen die op wat voor manier dan ook profiteren van de activiteiten en inmenging van de Marokkaanse overheid in Nederland.

Marokkaanse ambassades en consulaten, daarbij geholpen door Marokkaanse Nederlanders van allerlei pluimage, benaderen actief jonge, succesvolle Marokkaanse Nederlanders, bewieroken ze, verleiden ze en pushen een narratief waarin Marokko, het vaderland, onvoorwaardelijk van ze houdt en ze waardeert, terwijl Nederland ze discrimineert, afwijst, benadeelt en stigmatiseert.

4. Nu vormen Marokko, Iran en Turkije nog het grootste probleem in Nederland, straks komen daar door immigratie en globalisering ook andere autoritaire staten en hun extraterritoriale activiteiten bij.

Staten zoals Eritrea en Somalië en Syrië. Gedwongen nationaliteiten geven autoritaire staten macht over hun onderdanen buiten de eigen landsgrenzen.

Marokko begon met 1 consulaat in Amsterdam en de intimidatie, spionage en knokploegen van de Amicales. Inmiddels heeft Marokko een ambassade en vier consulaten, een speciaal ministerie en raad voor Marokkanen in het buitenland. Bovendien bemoeit het ministerie van religieuze zaken zich ook met Nederlandse moskeeën onder het mom van het lenigen van een vraag naar imams. Een vraag die zij, geholpen door Marokkaans Nederlandse sleutelfiguren, actief in stand houden.

Het NIMAR in Rabat (onder andere gefinancierd door de ministeries van BuZa, Ontwikkelingssamenwerking en van OCW) dat onder de Universiteit Leiden valt, organiseert o.a. geheel verzorgde studiereizen naar Marokko voor ambtenaren van Nederlandse lokale overheden om kennis te nemen van de zogenaamde Marokkaanse islam, die Marokko (in de woorden van de Europese ambassadeur Mohamed Ameur) in Europa probeert te 'vermarkten' als milder alternatief voor de islamitische stromingen uit het Midden-Oosten.

Het laat zich raden waar een autoritaire staat als Marokko werkelijk op uit is: meer macht en invloed in Europa. Er wordt een min of meer openlijke strijd gevoerd tussen allerlei islamitische golfstaten en andere autoritaire staten om Europa onder hun invloedssfeer te brengen.

Een Nederlands onderwijsinstituut als het Nimar wordt dus deze manier misbruikt voor Marokkaanse staatsbelangen. Onderwijl verkeren de financierende Nederlandse ministeries in de veronderstelling dat ze de wetenschap steunen, bouwen aan de diplomatieke betrekkingen met Marokko en terrorisme helpen bestrijden.

Hoe kan een (Internationaal) Register Ongewenste Nationaliteit bijdragen aan oplossingen voor de problemen waar houders van een ongewenste tweede nationaliteit mee te kampen hebben?

1. Doorbraak forceren in de herziening van het nationaliteitsrecht door herkomstlanden die hun diaspora's blijven monitoren en instrumentaliseren.

Zo'n register heeft de potentie om een breekijzer te worden. Het gesprek met de Marokkaanse overheid en andere overheden die dezelfde dwang in nationaliteit kennen, kan alleen op gang komen als het probleem met gedwongen nationaliteiten concreet gemaakt kan worden.

Een register, zeker een internationaal register, maakt deze kwestie, die door velen als een juk ervaren wordt, tastbaar, zichtbaar, reëel. Een expressie van het lijden en de knechting van burgers, dat maakt het politiek. Bovendien biedt zo'n register Nederlandse burgers de mogelijkheid om actief en formeel de claim van buitenlandse staten op hen als onderdanen en/of burgers af te wijzen.

De verandering moet van de Nederlanders die hier last van hebben zelf komen. Dit speelt al jaren, maar tot nog toe lukt het Marokko om die stemmen te smoren en te ontkennen dat mensen lijden onder die verplichte nationaliteit. Daarbij worden ze geholpen door een al te gewillige kern van getrouwen die in Europa wonen, werken, studeren. Elke keuze voor alleen het Nederlandse burgerschap, elke afwijzing van Marokko als vaderland wordt verdacht gemaakt, gediskwalificeerd.

Er wordt van ons verwacht onze mond te houden over onze ervaringen in Marokko en in Europa met Marokkaanse statelijke actoren. Stil te blijven over onze angst, over de spionage, over de corruptie, over de bevoordeling van trouwe onderdanen en de intimidatie van critici van autoritaire regimes, over onze afhankelijkheid, want door die nationaliteit hebben we ze ook nodig.

Marokko heeft op dit moment geen enkel belang bij het toestaan van keuzevrijheid in nationaliteit of eigenlijk uitvoering te geven aan haar eigen nationaliteitsrecht dat formeel wel degelijk de mogelijkheid biedt om afstand te doen van de Marokkaanse nationaliteit.

Het initiatief en de diplomatieke stappen, maar zeker ook politieke druk moet dus vanuit de diaspora zelf en de veelal Europese overheden komen. Marokko heeft in het verleden laten zien mee te bewegen met de wil van de diaspora, omdat zij uiteindelijk direct belang heeft bij een goede relatie met die diaspora.

Dat hebben we ook gezien met de repatriëring van Nederlandse burgers die vast kwamen te zitten in Marokko tijdens de lockdown van de eerste corona-golf. Marokko wil ondanks alles een wit voetje halen bij de diaspora, desnoods door te stellen dat Marokkaanse Nederlanders/Belgen door Nederland en België gediscrimineerd werden bij de repatriëring van gestrande reizigers.

We hebben dat pragmatisme en de aanpassing van de retoriek aan nieuwe realiteiten eerder gezien met de verwerving van het stemrecht door Marokkaanse Nederlanders, de politieke activiteiten van Marokkaanse Nederlanders in Nederland en weer iets later met de mogelijkheid tot naturalisatie. Van weerstand via acceptatie naar het beschouwen van de mogelijkheid tot het verwerven en

doorgeven van de Nederlandse nationaliteit als een fundamenteel recht.

Dat zijn ijkpunten in de geschiedenis waarbij het Nederlandse burgerschap van Marokkaanse Nederlanders onomkeerbaar werd versterkt en bestendig. De gerichtheid op Marokko nam daarmee af, maar Marokko heeft zich aangepast, heeft eieren voor haar geld gekozen en voor een andere strategie gekozen. De dwang in nationaliteit is daarbij een belangrijke troef gebleven.

Maar ook daarin zal Marokko zich op den duur aanpassen. Zeker als belangrijke partners binnen de EU stelling nemen en van Marokko en alle andere landen die dezelfde praktijk kennen, vragen om Europese burgers in vrijheid te laten beslissen of zij al dan niet afstand willen doen van een nationaliteit.

2. Symbolische waarde

Een register heeft voor ons ook een grote symbolische waarde. Onze keuze kenbaar kunnen maken, officieel kunnen vastleggen en die keuze kunnen communiceren met instanties in Nederland en wellicht ook in Europa, draagt bij aan een gevoel van thuis zijn en thuis horen in Nederland, van bevrijding van een voor ons gevoel onrechtmatige claim op onze identiteit, op ons zelfbeschikkingsrecht.

Voor mij persoonlijk is het een bevrijding van een wetgever die vrouwen als minderwaardig ziet, waar ik mijn dochters niet tegen kan beschermen. Alleen door mezelf en hen in hun beweging- en uitingsvrijheid te beperken.

3. Het register neemt stelling tegen ongewenste buitenlandse inmenging en stelt daar keuzevrijheid tegenover.

Het register biedt uitdrukking en erkenning aan de vrije keuze van Nederlandse burgers inzake nationaliteit. Opname in het register is per definitie verzet bieden tegen buitenlandse overheidsdwang. Tegen het besturen van burgers van andere landen op afstand door autoritaire staten die geen democratie kennen. Landen waar men noch als echte burger noch als gedwongen onderdaan politieke inspraak geniet.

Die zogenaamde Marokkaanse onderdanen hebben namelijk geen effectief stemrecht in Marokko. Daar begint het al mee. Of eigenlijk: daar eindigt het mee, je bent onderdaan, geen burger. Je moet dus maar afwachten wat zij daar voor jou beslissen, er is niet eens de schijn van democratische vertegenwoordiging.

Hier in Nederland daarentegen ben je er zelf bij, is er wel democratie en bepaalt het kabinet en de democratisch gekozen volksvertegenwoordiging welke wetten doorgang vinden.

4. Als de Nederlandse overheid alle Nederlandse burgers als volwaardige Nederlanders erkent, biedt dat tegenwicht aan gevoelens van tweederangs burgerschap.

Racisme en discriminatie zijn reëel, complex en pijnlijk en bovendien koren op de molen van autoritaire staten als Marokko en Turkije.

Veel Marokkaanse Nederlanders identificeren zich niet als Marokkaan, omdat zij voor Marokko zijn, maar omdat zij tegen Nederland zijn. Als reactie op het gevoel dat zij hebben dat Nederland hen afwijst, niet beschouwt als 'eigen', niet beschouwt als Nederlanders.

Toch heb ik goede hoop voor de volgende generaties. Als het maar lukt om te voorkomen dat, in sommige gevallen legitieme, gevoelens misbruikt worden door actoren die baat hebben bij een zwakke relatie tussen Marokkaanse Nederlanders en Nederland.

Een autoritaire staat als Marokko is er direct bij gebaat dat Marokkaanse Nederlanders zichzelf in eerste instantie als Marokkaan blijven beschouwen en dat de emotionele verbondenheid met Nederland zwak blijft. Sociaaleconomisch en politiek mogen zij zich stevig ankeren in Nederland, maar emotioneel moeten zij loyaal en trouw blijven aan Marokko.

Deze diaspora-strategie van autoritaire staten werkt ondermijndend en ontwrichtend op het samen opgroeien, leven en werken van Nederlandse burgers en ingezetenen.

Welke vragen en zorgen leven er onder houders van een dubbele nationaliteit?

1. Kunnen mensen gedwongen worden om zich op te laten nemen in het register om bepaalde beroepen uit te kunnen oefenen?

Keuzevrijheid impliceert geen dwang. Het nationaliteitsrecht in Nederland vraagt al decennia van mensen die Nederlander willen worden om de 'oude' nationaliteit op te geven. Ze moeten zich inspannen om ervan af te komen, lukt dit niet dan wordt een tweede nationaliteit gedoogd.

Het is al zo dat het hebben van een tweede nationaliteit, zeker wanneer het gaat om onvrije landen met een voor Nederland bedreigende politieke agenda, aanleiding is voor intensiever onderzoek naar houders van dubbele nationaliteiten die in aanmerking willen komen voor bepaalde functies.

In 2016 hebben Tweede Kamerlid Sjoerd Sjoerdsma van D'66 en voormalig Kamerlid Achmed Marcouch een voorstel tot wijziging van de Rijkswet inzake het Nederlanderschap ingediend. Daarin pleiten zij voor een modernisering van het nationaliteitsrecht en opzegging van hoofdstuk I van het op 6 mei 1963 te Straatsburg tot stand gekomen Verdrag betreffende beperking van gevallen van meervoudige nationaliteit en betreffende militaire verplichtingen in geval van meervoudige nationaliteit. Dat voorstel is nog in afwachting van het advies van de Raad van State en de reactie van de initiatiefnemers.

2. De meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders heeft er geen last van en wil de Marokkaanse nationaliteit helemaal niet verliezen

Ook Iraanse Nederlanders, Griekse Nederlanders, Argentijnse Nederlanders en nog vele andere Nederlanders waarvan het herkomstland niet toestaat dat zij afstand doen van de nationaliteit van dat land, lijden onder de beperkingen van hun vrijheid door buitenlandse nationaliteitswetgeving.

De kwestie die hier op tafel ligt is keuzevrijheid. Die keuze is er nu niet, noch voor de burgers die een tweede nationaliteit wensen, noch voor de burgers die er afstand van willen doen. De dwang van een aantal buitenlandse staten pakt toevallig goed uit voor de mensen die een tweede nationaliteit van die landen hebben en wensen. De keuze die voor hen gemaakt is door bijvoorbeeld Marokko, is toevallig dezelfde keuze als die zij gemaakt zouden hebben, mochten zij wel een keuze hebben

gehad.

Voor alle andere Nederlandse burgers geldt dat niet. Er zijn mensen die met pijn in het hart afstand gedaan hebben van bijvoorbeeld hun Duitse of Franse paspoort bij de verwerving van het Nederlanderschap. Zij hadden geen keus. Er zijn mensen, zoals wij, die van een verplichte tweede nationaliteit af willen, maar dat niet mogen en kunnen. Wij hebben ook geen keus.

Bovendien en dit is een belangrijke: het draait hier niet om de vraag of de meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders vindt dat er een einde moet komen aan onvrijheid in nationaliteit, maar of de meerderheid van de Nederlandse burgers, met of zonder dubbele nationaliteit, bij monde van de volksvertegenwoordiging, dat vindt.

Niet alleen Marokkaanse Nederlanders en andere houders van dubbele nationaliteiten hebben namelijk een stem in dezen, maar alle Nederlandse burgers. Dat is burgerschap, dat is democratie.

3. Nederland kent ook geen keuzevrijheid in nationaliteit. Er is sprake van automatisch verlies van een tweede nationaliteit bij het vrijwillig aannemen van een andere nationaliteit, al zijn er uitzonderingssituaties waarin iemand toch de NL'se nationaliteit kan behouden.

Dit is onvergelykbaar met nationaliteitswetgeving die afstand doen verbiedt. Het gaat om de vrijheid om afstand te doen. Die kent Nederland wel en landen zoals Marokko, Iran en Eritrea niet. Het gaat hier dus niet om de vrijheid een nationaliteit te behouden, oftewel het loslaten van de afstandsplicht. Die vrijheid bestaat op dit moment alleen in Noorwegen en ook nog maar sinds januari 2020.

Vrijheid tot behoud van een tweede nationaliteit, effectief het loslaten van de in Nederland geldende afstandsplicht, zoals in 2016 is voorgesteld door Sjoerd Sjoerdsma van D'66 en Ahmed Marcouch van de PvdA is onlosmakelijk verbonden met de vrijheid om afstand te doen van een ongewenste nationaliteit. Het is alleen maar rechtvaardig om daar ook een inspanning voor te leveren in EU-verband.